

JANÁČKOVA AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V BRNĚ
DÍVADELNÍ FAKULTA
Výchovná dramatika pro Neslyšící

Funkce loutky v dramatické výchově pro sluchově postižené děti
Bakalářská práce

Autor práce: Aneta Hegyiová

Vedoucí práce: prof. Mgr. Zoja Mikotová

Oponent práce: doc. PhDr. Veronika Broulíková

Brno 2017

Bibliografický záznam

HEGYIOVÁ, Aneta. Funkce loutky v dramatické výchově pro sluchově postižené děti [The Function of Puppets in Educational Drama for Children with Hearing Impairments]. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, Divadelní fakulta, Ateliér Výchovné dramatiky pro Neslyšící, rok 2017 43 s. Vedoucí bakalářské práce Prof. Mgr. Zoja Mikotová

Anotace

Bakalářská práce Funkce loutky v dramatické výchově pro sluchově postižené děti zkoumá význam a funkčnost loutek v rámci dramatické výchovy u dětí předškolního a mladšího školního věku se sluchovým postižením. V teoretické části je mapována oblast sluchového postižení, dramatické výchovy, loutek obecně a loutek pro edukaci sluchově postižených dětí. Praktickou částí bakalářské práce je projekt „Pan Doktor aneb výchova ke zdraví“ který je projektem dramatické výchovy zaměřeným na výchovu ke zdraví. Projekt je praktickým provedením edukačního programu s loutkou pro děti se sluchovým postižením.

Annotation

Bachelor work Puppet function in educational drama for children with hearing impairment examines the relevance and the functionality of puppets within drama education for preschool children and young school age children with hearing impairments. In the theoretical part the area of hearing infliction, drama education, puppets in general and puppets for education of children with hearing impairment is charted. The practical part of bachelor work is the project "The doctor or else health education", which is a project of drama education focused on the health education. The project is a practical performance of educational program with a puppet for children with hearing impairment.

Klíčová slova

Neslyšící, dramatická výchova, loutky, sluchové postižení, edukace, předškolní věk, mladší školní věk

Key words

Deaf, drama education, puppets, hearing impairment, education, preschool age children, young school age children

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovávala samostatně a použila pouze uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla umístěna v Knihovně JAMU a používána ke studijním účelům.

V Brně dne

Aneta Hegyiová

Poděkování

Ráda bych poděkovala prof. Mgr. Zoje Mikotové za vedení práce, Doc. PhDr. Veronice Broulíkové za cenné rady, manželům Gottwaldovým za výrobu loutky pana Doktora a Ing. Pavlíně Kytlicové za spolupráci při tvorbě karet k projektu. Také bych ráda poděkovala rodině, která mě podporovala k úspěšnému dokončení bakalářské práce a projektu.

Obsah

Úvod.....	8
Teoretická část.....	9
1. Problematika sluchového postižení	9
1.1 Klasifikace sluchových vad	9
1.1.1 Klasifikace sluchových vad podle místa vzniku.....	9
1.1.2 Klasifikace sluchových vad podle velikosti ztráty.....	10
1.1.3 Klasifikace sluchových vad podle období vzniku vady.....	11
1.2 Sluchová protetika	12
1.3 Komunikace osob se sluchovým postižením.....	14
1.4 Komunita a kultura Neslyšících	16
1.5 Specifika předškolního a mladšího školního věku, specifika neslyšících dětí v těchto obdobích.....	16
2. Dramatická výchova	18
2.1 Teorie dramatické výchovy	18
2.1.1 Definice dramatické výchovy	18
2.1.2 Cíle dramatické výchovy	18
2.1.3 Principy dramatické výchovy	19
2.1.4 Metody a techniky dramatické výchovy	19
2.1.5 Formy dramatické výchovy	21
2.2. Dramatická výchova pro Neslyšící.....	22
3. Loutky a výchovně-vzdělávací proces sluchově postižených žáků	23
3.1 Vymezení pojmu „Loutka“	23
3.2 Dělení loutek.....	23
3.3 Loutky a Neslyšící	24
3.3.1 Loutky v pedagogickém a výchovném procesu sluchově postižených žáků	25
3.4 Realizovaná představení a projekty s loutkami pro Neslyšící.....	25
3.5 Moje zkušenosti s loutkami	26
Praktická část.....	29
4. Projekt „Pan Doktor aneb výchova ke zdraví“	30
Předmluva k projektu.....	30
Úvod projektu	31
4.1 O projektu	32
4.1.1 Plán aktivit lekce „Ostrov zdraví“	33
4.2 Realizace projektu	35
4.2.1 Realizace projektu v mateřské a základní škole pro sluchově postižené v Brně.....	35
4.2.2 Realizace projektu v mateřské a základní škole pro sluchově postižené v Olomouci	37
4.2.3 Realizace projektu v mateřské a základní škole pro sluchově postižené v Ostravě	39
Závěr.....	41
Použité informační zdroje	42
Seznam zkratk a značek.....	43
Seznam příloh.....	43

Předmluva

Téma bakalářské práce Funkce loutky v dramatické výchově pro sluchově postižené děti spojuje tři oblasti mého zájmu – dramatickou výchovu, loutky a práci s neslyšícími dětmi.

O loutky jsem se zajímala od dětství a mají pro mě své kouzlo dodnes. Ráda zkouším nové způsoby výroby, vedení a ráda sbírám nové zkušenosti, jak být loutce partnerem. Dramatickou výchovou jsem se začala zabývat na druhém stupni základní školy a s problematikou sluchového postižení jsem se začala seznamovat v prvním ročníku na střední pedagogické škole. Vždy se snažím najít vzájemné propojení mezi mými zájmy a tak jsem se začala zabývat loutkami v dramatické výchově ve vztahu k Neslyšícím a chtěla jsem se o nich dozvědět více.

Věděla jsem, že bych ráda vytvořila projekt dramatické výchovy pro sluchově postižené děti, ve kterém by figurovala loutka, jako partner pro edukaci pro mě, jako lektora a partner do hry pro děti. To byl jeden z impulsů, které přispěly k vytvoření projektu „Pan Doktor aneb výchova ke zdraví“. Další inspirací pro mě byl workshop terapie Loutkou s manžely Volkmerovými, díky kterému jsem si uvědomila, jakou strukturu bych chtěla projektu dát. Při výběru obsahu projektu jsem čerpala z vlastních zkušeností, které mě přiměly se více zajímat o téma zdraví a vnímám, jako důležité předávat tyto informace dětem od nejútlejšího věku. Při výběru loutky mě inspirovala loutka Toma Kikse, která vznikla do jedné z inscenací v ateliéru výchovné dramatiky pro Neslyšící.

Úvod

Bakalářská práce je rozdělená na teoretickou a praktickou část.

Teoretická část obsahuje tři kapitoly. V první kapitole se věnuji obecně problematice sluchového postižení, komunitě a kultuře Neslyšících. Ve druhé kapitole se věnuji dramatické výchově obecně a dramatické výchově ve vztahu k Neslyšícím. Třetí kapitola je věnována loutkám v obecné rovině a loutkám ve výchovně vzdělávacím procesu a ve vztahu k Neslyšícím. Práce se zabývá tím, jakým způsobem je dobré loutku upravit a jak s ní hrát, aby byla srozumitelná pro sluchově postižené děti. Jaký typ loutky je nejvhodnější pro dítě se sluchovým postižením?

Praktickou částí bakalářské práce je projekt „Pan Doktor aneb výchova ke zdraví“. Projekt je praktickým provedením zážitkového programu, kde je loutka jako komunikační partner sluchově postiženého dítěte a pomůcka pro edukaci výchovy ke zdraví. Projekt využívá technik a metod dramatické výchovy a divadelního prostředku znakových loutek. Projekt se zabývá tím, jaký mají vztah děti se sluchovým postižením k loutce pana Doktora. Jakou roli by měla mít loutka pana Doktora v projektu? Jaký má vliv postoj pedagoga na průběh lekce? A zda je tato forma výuky výchovy ke zdraví žádaná na školách pro žáky se sluchovým postižením?

Teoretická část

1. Problematika sluchového postižení

Na problematiku sluchového postižení lze nahlížet z různých úhlů pohledu. Z lékařského pohledu, kdy můžeme vady klasifikovat podle místa vzniku, období, kdy se vada projevila a velikosti ztráty. Z pohledu surdopedie, která si dává za cíl komplexně pečovat o sluchově postižené, vzdělávat je a snažit se o jejich integraci do společnosti. Nebo z pohledu sociokulurního, kdy můžeme vidět Neslyšící jako minoritu se svým jazykem, zvyklostmi, tradicemi a kulturou.

1.1 Klasifikace sluchových vad

Vady sluchu lze klasifikovat podle různých druhů ukazatelů, jejíž kombinací je pak možné určit, jakým způsobem můžeme s jedincem komunikovat. Jaké bude mít potřeby nebo jaká sluchová protetika pro něj bude vhodná.

1.1.1 Klasifikace sluchových vad podle místa vzniku

Sluchové vady podle místa vzniku dělíme na periferní, centrální a smíšené. Periferní vady dále dělíme na převodní a percepční.

Periferní vady

Jsou zapříčiněny poruchou sluchu způsobenou na sluchovém aparátu vnějšího středního nebo části vnitřního ucha. V procentu lidí se sluchovým postižením jsou periferní vady častější než vady centrální.

Převodní vady (induktivní, conductiva) jsou způsobeny překážkou ve středouší, která brání přenosu zvuku. Sluchové buňky jsou v tomto případě v pořádku, ale nemohou být stimulovány zvukem. Příčinou může být špatná ventilace středouší Eustachovou trubicí, perforace bubínku, otoskleróza nebo opakované záněty středního ucha

Percepční vady (senzorineurální, perceptiva) můžeme dále rozlišovat na kochleární a retrokochleární. U kochleárních vad se jedná o poruchu přeměny zvuku v elektrický signál v oblasti vnitřního ucha. Retrokochleární vada se projevuje poruchou vedení sluchového nervu do centra v mozku. Příčina je v nefunkčnosti smyslového epitelu vnitřního ucha, sluchového nervu, sluchové dráhy a celkového propojení mezi periferní a centrální částí sluchového aparátu.

Centrální vady

Jsou způsobeny nefunkčností sluchového nervu, korového a podkorového systému v mozku. Mozek zpracovává zvukový signál abnormálním způsobem.

Smíšené vady

Smíšené vady mají vždy více příčin neslyšení. Nejčastější je kombinace převodní a percepční vady sluchu.

1.1.2 Klasifikace sluchových vad podle velikosti ztráty

Hodnocení ztráty sluchu podle WHO (World health organization)

Normální sluch 0-25dB

Jedinec není nijak znevýhodněn. Slyší i slabé zvuky a šeptání. Lidskou řeč vnímá téměř bez obtíží i v hlučnějším prostředí. Bez doporučení kompenzačních pomůcek.

Lehké poškození sluchu 26-40dB

Slyší mluvu běžnou intenzitou hlasu cca ze vzdálenosti jednoho metru. V hlučnějším prostředí, ve větší vzdálenosti od mluvčího nebo při šeptání může mít problém s porozuměním. Mohou být doporučené kompenzační pomůcky (sluchadla,...)

Středně těžké poškození sluchu 41dB-60dB

Vnímá hlasitou mluvu v blízkosti jednoho metru. Je možné, že některé slova mohou splývat nebo některé hlásky neslyší. V hlučném prostředí nebo při špatných komunikačních podmínkách má problém s porozuměním. Doporučené kompenzační pomůcky dle typu nedoslýchavosti.

Těžké poškození sluchu 61dB-80dB

Slyší některá slova velmi hlasitě vyslovená v bezprostřední blízkosti. Vnímá hlasité zvuky. Kompenzační pomůcky jsou potřebné. Vhodná je komunikace ve znakovém jazyce a nácvik odezírání.

Velmi těžké poškození sluchu, hluchota 81dB a více

Neslyší mluvenou řeč o jakékoli intenzitě. Může vnímat velmi hlasité zvuky. U totální hluchoty nejsou žádné sluchové vjemy. Sluchadla mohou pomoci, ale nemusí zaručit porozumění mluvenému slovu. Při této ztrátě může být doporučena i kochleární implantace. Nácvik odezírání je nutný. Komunikace ve znakovém jazyce je bez kompenzačních pomůcek nezbytná.

1.1.3 Klasifikace sluchových vad podle období vzniku vady

Rozdělit sluchové vady podle období vzniku je možné na vrozené a získané, ale také na prelingvální a postlingvální ztrátu.

Vrozené vady sluchu

Vrozené vady sluchu vznikají v prenatálním a perinatálním období. Tedy v období před narozením a při porodu. V prenatálním období mohou být zapříčiněny dědičností, nemocí matky v těhotenství, rentgenovým zářením, atd. V perinatálním období může být příčinou asfyxie (přidušení plodu během porodu), Rh-inkompatibilita, komplikovaný, protahovaný porod atd.

Získané vady sluchu

Získané vady sluchu vznikají v postnatálním období. Příčinou mohou být infekční choroby, degenerativní choroby, chronické záněty, traumata, léčba onkologických onemocnění, vystavování nadměrnému hluku atd. Mezi získané vady sluchu také řadíme Presbyakusii (stařeckou nedoslýchavost).

Prelingvální ztráta sluchu

Prenatální, perinatální a postnatální (do cca 6 let) ztráta sluchu je prelingvální. To znamená před ukončeným vývojem řeči. Řeč se u jedinců s tímto typem handicapu vytváří uměle. Jedinec je od raného věku odkázaný na vizuálně-motorickou komunikaci ve znakovém jazyce, který se pro něj často stává jazykem mateřským. V pozdějším věku mohou nastat problémy s porozuměním českému jazyku a jeho psané podobě.

Postlingvální ztráta sluchu

Postlingvální ztráta sluchu nastává po ukončení vývoje řeči. Jedinci zpravidla zůstává schopnost mluvit, ale nemá kontrolu nad svým hlasem. Může docházet ke kolísání hlasitosti nebo se může zhoršovat rozeznávání sykavek. Jedinec lépe rozumí českému jazyku a lépe se orientuje v psaném textu.

1.2 Sluchová protetika

Sluchová protetika je důležitou součástí kompenzace sluchové vady. Ke každému jedinci se sluchovým postižením je dobré přistupovat individuálně a podle rozsahu vady a umístění vady navrhnout adekvátní kompenzační pomůcku. Nejčastější pomůckou jsou sluchadla, dále kochleární implantáty a také oblast pomůcek, které pomáhají sluchově postiženým převádět zvuk na vibrace nebo světelné signály.

Sluchadla

Sluchadla jsou nejčastější kompenzační pomůckou. Jde o elektroakustický přístroj miniaturních rozměrů, který zesiluje a moduluje zvukové vjemy. Sluchadla jsou využívána u dětí i dospělých od lehké až po těžkou nedoslýchavost. Vždy závisí na typu a rozsahu vady, jaký typ sluchadla je pro sluchově postiženého vhodný.

Dělení podle způsobu zpracování akustického signálu

Analogová sluchadla zachycují zvuky mikrofonom a sluchadlo je převádí na elektrický signál, který přivádí do reproduktoru a znovu mění do podoby zvuku.

Digitální sluchadla zachycují a převádí zvukový signál v mikroprocesoru na digitální signál tj. binární kód a zpět na podobu zvukového signálu.

Dělení podle způsobu přenosu zvuku

Přenos zvuku vzduchem umožňují sluchadla, která přenášejí akustickou energii přes reproduktor tvarovkou do zvukovodu a dále do sluchového aparátu.

Přenos zvuku kostním vedením probíhá tak, že na spánkové kosti je umístěna vibrační část sluchadla, která přijímá akustickou energii a kosti ji vede do vnitřního ucha.

Dělení podle tvaru

Závěsná sluchadla

Část sluchadla zachycující zvuk je vedena za uchem a pomocí hadičky je na něj napojena tvarovka, která vede do zvukovodu. Tvarovka je vyráběna každému jedinci se sluchovým postižením individuálně.

Nitroušní (zvukovodová) sluchadla

Nitroušní sluchadla dělíme na kanálová, zvukovodová a boltcová podle velikosti a místa, kam se sluchadla vkládají. Kanálová sluchadla jsou nejmenší a jsou zcela ukryta ve zvukovodu. Zvukovodová sluchadla se vkládají na začátek zvukovodu a mají větší velikost, než kanálová sluchadla. Boltcová sluchadla jsou z nitroušních sluchadel největší a vyplňují prostor zvukovodu i zevního ucha.

Kapesní a brýlová sluchadla

Kapesní a brýlová sluchadla jsou dva typy sluchadel, které se v současné době využívají ojedinelé. Více využívanými typy jsou výše zmíněná závěsná a nitroušní sluchadla.

Kapesní sluchadlo se skládá z malé krabičky, obsahující zesilovač, napájecí zdroj a mikrofon a samotného sluchadla s tvarovkou, které je připevněno ke krabičce pomocí ohebného kabelu.

Brýlová sluchadla jsou určena ke kostnímu vedení akustického signálu v případě, že uživatel sluchadla potřebuje nosit i brýle. Vibrační část sluchadla je umístěna na zadní části nožičky brýlí. V současné době existuje adaptér, který umožňuje jakékoli závěsné sluchadlo připevnit na libovolné brýle.

Kochleární implantáty

Kochleární implantát je elektronické zařízení, které se skládá ze dvou hlavních částí. Jedna je implantována přímo do vnitřního ucha do hlemýžďe a simuluje jeho funkci. Druhá část, z vnější strany ucha, je zvukový procesor. Funkce kochleárního implantátu je přenos zvuku a simulace funkce zdravého aparátu. Vhodným kandidátem pro kochleární implantát může být osoba, která má poškození sluchu v této části ucha a míra ztráty je mezi praktickou a totální hluchotou.

Další kompenzační pomůcky

Dalšími kompenzačními pomůckami mohou být pomůcky pro sledování televize, světelné zvonky, vibrační nebo světelné budíky, vibrační hodinky a další pomůcky, které neslyšícím pomáhají zesilovat zvuky a mluvenou řeč nebo převádět zvuk na světelné signály nebo vibrace.

1.3 Komunikace osob se sluchovým postižením

Komunikaci osob se sluchovým postižením je nutné posuzovat individuálně. Podle závažnosti sluchového postižení, způsobu kompenzace, atd. je dobré vybrat adekvátní komunikační systém nebo kombinaci systémů, které jsou pro daného jedince vhodné a bude, díky nim moci plnohodnotně komunikovat.

Zásady komunikace s osobami se sluchovým postižením

- Na začátku komunikace musíme navázat oční kontakt a držet ho po celou dobu trvání komunikace.
- Dbejme na dobré osvětlení. Obličej komunikující osoby by neměl být příliš osvětlen světlem. (například v pozici proti oknu, atd.)
- Vzdálenost mezi komunikujícími je ideální do jednoho metru.
- Vzájemně by měli být komunikující čelem k sobě po celou dobu komunikace
- Pro komunikaci auditivně- orálními systémy je dobré mluvit pomalu a zřetelně artikulovat v dostatečné hlasitosti.
- Je dobré, aby si sluchově postižený mohl sám vybrat pozici, místo, ze kterého pro něj bude komunikace nejsnazší.
- Po určité době komunikace je dobré ověřit, zda byly všechny informace dobře předány.

Komunikační systémy můžeme rozdělit na auditivně – orální, které vychází z mluvené formy českého jazyka a vizuálně-motorické, které vycházejí z českého znakového jazyka.

Auditivně-orální komunikační systémy

Auditivně-orální komunikační systémy vychází z mluvené formy českého jazyka.

Mluvená řeč

U mluvené řeči hraje roli hlasitost, barva hlasu, tón řeči a správnost artikulace. Mluvenou formu českého jazyka mohou preferovat nedoslýchaví jedinci, kteří jsou schopní buď velikostí sluchové vady, nebo dobrou kompenzací sluchadly mluvenému slovu porozumět a také mohou tento komunikační systém volit jedinci s kochleárním implantátem.

Odezírání

Odezírání napomáhá porozumění mluvenému slovu, pomocí sledování pohybu rtů mluvící osoby. Odezírání je schopnost a každý pro ni má nebo nemá určitý předpoklad. Tréninkem lze tuto schopnost rozvíjet. Odezírání je velmi náročné na pozornost, proto není dobré tuto metodu uplatňovat více, jak dvacet minut v kuse. Je dobré, aby odezírající předem věděl téma hovoru. Během hovoru je vhodné používat kratší věty a vyvarovat se slovní vatě, cizím výrazům nebo slovům, která odezírající osoba nemusí znát. Artikulace by měla být zřetelná, ale přirozená. Odezírání je pro určitou skupinu nedoslýchavých jedinců a jedince s kochleárním implantátem dobré, jako doplnění informací z mluvené řeči. Pro skupinu těžce sluchově postižených jedinců může být odezírání jedna z mála forem, jak se dorozumět se slyšícími.

Vizuálně-motorické komunikační systémy

Vizuálně-motorické komunikační systémy vychází z českého znakového jazyka.

Znakový jazyk

„Český znakový jazyk je přirozený a plnohodnotný komunikační systém tvořený specifickými vizuálně-pohybovými prostředky, tj. tvary rukou, jejich postavením a pohyby, mimikou, pozicemi hlavy a horní části trupu. Český znakový jazyk má základní atributy jazyka, tj. znakovost, systémovost, dvojí členění, produktivnost, svébytnost a historický rozměr, a je ustálen po stránce lexikální i gramatické.“ (Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých 384/2008Sb. §4 (2))¹

Znakový jazyk je zpravidla mateřským jazykem prelingválně neslyšících nebo ohluchlých v dřívějším věku.

Znakovaná čeština

Znakovaná čeština využívá gramatiky českého jazyka a znaků znakového jazyka. Znaky jsou syntakticky poskládány podle slovosledu českého jazyka. Znakovanou češtinu zpravidla užívají osoby ohluchlé v pozdějším věku, jejíž mateřským jazykem je český jazyk.

¹ Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých 384/2008 Sb. §4(2)

Daktylotika (Prstová abeceda)

Daktylotika neboli prstová abeceda je využívána k vyjádření cizích výrazů, jmen, nových slov, atd. Obsahuje všechna písmena abecedy a má jednoruční i obouruční variantu.

1.4 Komunita a kultura Neslyšících

Neslyšící tvoří společenství, které svou charakteristikou odpovídá kulturní menšině. Mají vlastní jazyk, kulturu, humor, existují organizace pro Neslyšící. Jsou pořádány kulturní a sportovní akce, atd. Jedná-li se o komunitu Neslyšících, pak se píše na začátku slova velké N.

Členové komunity jsou neslyšící, nedoslýchaví, ohluchlí, uživatelé kochleárních implantátů a také lze do komunity řadit děti CODA (slyšící děti neslyšících rodičů). Ne však každý, kdo má sluchové postižení se identifikuje jako součást komunity. Členství v komunitě Neslyšících je podmíněné identifikací sama sebe s podstatou skupiny a podílení se na chodu života komunity.

Základem kultury v komunitě Neslyšících je užívání znakového jazyka. Dále vlastní zvyklosti Neslyšících spojené se specifiky komunikací. Například větší fyzická kontaktnost atd. Dále je pro Neslyšící typické setkávání se na kulturních a sportovních akcích, které pořádá. Jsou například pořádány různé sportovní turnaje, kulturní akce, soutěže krásy atd.

1.5 Specifika předškolního a mladšího školního věku, specifika neslyšících dětí v těchto obdobích

Z hlediska vývojové psychologie lze popisovat jednotlivá období vývoje člověka od narození až po smrt. Uvádím zde specifika předškolního a mladšího školního věku a specifika neslyšících žáků v těchto obdobích. Vybrala jsem tato období z toho důvodu, že loutka je nejpřínosnější právě pro tyto věkové skupiny. V tomto věku je dítě loutce otevřené a přijímá její magii více než v jiných obdobích života.

Předškolní věk (3-6,7 let)

Dítě v předškolním věku projde velkým vývojem od přechodu z batolecího do předškolního období až po posun ke školní zralosti. Dítě v tomto věku poznává svět a učí se novým dovednostem a postupům, které se snaží samo realizovat. Opouští paralelní hru a začíná se více socializovat s kolektivem.

Učí se spolupráce s vrstevníky. V tomto období je velmi důležitá hra. Je to jeden z hlavních prostředků, pomocí kterého se dítě rozvíjí. Pozornost dítěte je přelétavá. Modely chování přejímá z rodiny. Emocionalita dítěte je labilní.

Specifika neslyšících v předškolním věku

U specifík neslyšících v předškolním věku je důležité, aby proběhl včasný záchyt sluchové vady. Dítě začalo včas kompenzovat správným způsobem a rodina mu stala podnětným prostředím, ve kterém může komunikovat. Zpracovávání informací dítětem se sluchovým postižením je více konkrétní a opírá se více o to, co vidělo a s čím má zkušenost. V tomto věku zpravidla rodiče s dětmi zpracovávají deníky, kam zapisují zážitky a lepí fotografie. Pro dítě je následně snadnější vybavit si prožitou zkušenost.

Mladší školní věk (6,7 – 11,12)

Dítěti v mladším školním věku se mění způsob myšlení na konkrétní logické operace. Dítě je schopno udržet pozornost delší dobu než v předchozím období. Začátek období je vázán na začátek školní docházky. Dítě si zvyká na nový režim, autoritu pedagoga, nový kolektiv a školní povinnosti. Je důležité, aby dítě mělo dostatek pohybu k vybití energie. Emocionalita dítěte je stabilnější. Je pro něj důležitý vrstevnický kolektiv.

Specifika neslyšících v mladším školním

Neslyšící mohou z různých důvodů dostávat delší odklad školní docházky. Mohou tedy do školy nastoupit později a tak nemusí odpovídat věk slyšících dětí v dané třídě na prvním stupni věku neslyšících dětí v dané třídě na prvním stupni základní školy. Posouzení školní zralosti provádí pedagogové MŠ, ale především speciálně-pedagogické centrum pro sluchově postižené (SPC), které může rozhodnout o připravenosti dítěte na školní docházku nebo také o vhodnosti integrace dítěte do kolektivu slyšících dětí.

2. Dramatická výchova

V části bakalářské práce věnované dramatické výchově popisuji teorii dramatické výchovy - definici DV, její metody a techniky, principy a formy. V další části kapitoly se zaměřuji na specifika dramatické výchovy pro žáky se sluchovým postižením.

2.1 Teorie dramatické výchovy

2.1.1 Definice dramatické výchovy

Definici dramatické výchovy popisuje mnoho autorů a jejich názory se mohou shodovat i rozcházet. Vybrala jsem pro směr mé bakalářské práce definici od pana Josefa Valenty, který vnímá dramatickou výchovu jako formu dramatu, která je improvizovaná a její účastníci jsou vedeni pedagogem k představování si, reflektování lidské zkušenosti a hraní. Je tak zaměřená na vnitřní proces jedince a skupiny a využívá vlastního prožitku k poznání.

2.1.2 Cíle dramatické výchovy

Cíle dramatické výchovy

Cíle dramatické výchovy můžeme rozdělit na cíle osobnostní, sociální, umělecké a estetické.

Osobnostní cíle dramatické výchovy jsou zaměřeny na rozvoj sebepoznání, pozitivní sebepřijetí jedince, rozvoj tvořivosti, obrazotvornosti a kritického myšlení.

Sociální cíle dramatické výchovy jsou rozvoj spolupráce ve skupině, rozvoj komunikativních dovedností, empatie a tolerance

Umělecké cíle dramatické výchovy jsou zaměřené na rozvoj jedinců pomocí uměleckých prostředků a seznámení jedinců s uměleckými prostředky skrze přímou zkušenost.

Estetické cíle rozvíjí schopnost kritické reflexe estetického, uměleckého dojmu a zkušenosti.

2.1.3 Principy dramatické výchovy

Principy dramatické výchovy lze rozčlenit na dva směry. V jednom směru má dramatická výchova skupinu obecných pedagogických principů, které má společné s jinými předměty, pedagogickými obory a směry. Druhý směr má skupinu principů, které jsou specifické přímo pro dramatickou výchovu.

Mezi pedagogické principy řadíme princip názornosti, princip aktivity, princip trvalosti, princip uvědomělosti, princip soustavnosti a systematičnosti a princip jednotného pedagogického působení.

Mezi principy dramatické výchovy se řadí zkušenost, prožívání, tvořivost, hru, psychosomatickou jednotu, partnerství, vstup do role, zkoumání a experimentaci a improvizaci. Tyto principy hovoří o zprostředkování informací a zkušeností dětem skrze vlastní prožitek.

2.1.4 Metody a techniky dramatické výchovy

Metody a techniky dramatické výchovy nám určují způsob, jakým se můžeme dostat k danému cíli. Členění metod a technik dramatické výchovy je mnoho a každý autor, který se jimi zabývá, je může popisovat jiným způsobem. Pro směr mé bakalářské práce jsem zvolila metody a techniky dramatické výchovy podle Josefa Valenty.

Metody dramatické výchovy podle J. Valenty:

Metoda plné hry

„ Plná hra je fakticky metodou univerzální schopnou naplňovat prakticky všechny cíle dramatické výchovy a operovat prakticky ve všech jejích úkolových oblastech.“ (Valenta, 1998, str. 81)²

Metoda plné hry je základní metodou a spadají do ní všechny ostatní metody a jejich techniky. Pracuje s plnou pozorností účastníka na roli, kterou hraje nebo děj hry, cvičení, kterého se účastní.

² Valenta, Josef. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Agentura Strom, 1998., ISBN

Metody pantomimicko-pohybové

Cílem pantomimicky-pohybových metod je rozvoj a kultivace pohybu, získání kontroly nad vlastním tělem a rozvoj schopnosti vyjádřit se pomocí prostředků vlastního těla a jeho pohybu. Z konkrétních technik zde řadíme pantomimu – částečnou, úplnou, mechanickou, narativní, pantomimizace prostoru, prostředí a věcí, zrcadlení, živé obrazy, taneční drama a transformovaný pohyb.

Metody verbálně zvukové

Metody verbálně zvukové jsou založeny na slově a zvucích. Metoda pracuje s tím, že pohyb od zvuku nelze oddělit, proto pracuje s oběma složkami s větším důrazem na zvukovou část projevu. Řadí se zde práce se slovy, zvuky, citoslovci, zástupnou řečí. Patří sem i vyluzování zvuků na tělo a různé předměty. Cílem metody je kultivovat a rozvíjet mluvený projev, rozšiřovat slovní zásobu a komunikační dovednosti a učit aktivnímu naslouchání.

Mezi techniky verbálně zvukových metod řadíme například diskusi, poradu a disputaci, čtení, dotazování a odpovídání, imaginativní verbální hra.

Metody graficko-písemné

Metody graficko-písemné jsou vnímány jako podpůrné metody dramatické výchovy. Jejich cílem je utváření atmosféry, přinášení překvapení a vytváření nebo ujasnění okolnosti v rámci aktivit dramatické výchovy. Mezi techniky graficko-písemných metod řadíme vytváření textů (odborný text, beletrie), deníky a dopisy, životopisy, mapy a plány, inzeráty, telegram, vytváření obrazů a plakátů, myšlenkové mapy.

Metody materiállově-věcné

Metody materiállově-věcné jsou zaměřené na techniku práce s věcmi a různými materiály. Cílem je rozvíjet rukodělné dovednosti při tvorbě různých objektů, rozvoj představivosti a fantazie, citu pro prostor a orientaci v něm, estetické cítění a umělecké dovednosti. Stejně jako metody graficko-písemné jsou řazeny mezi podpůrné metody dramatické výchovy. Řadíme zde techniky práce s objekty, práci s papírem, práci s rekvizitou, práci se světlem a stínem, práci s maskou a další.

2.1.5 Formy dramatické výchovy

Dramatická výchova jako zájmová činnost

Dramatickou výchovou, jako zájmovou činností je možné se zabývat na střediscích volného času a základních uměleckých školách. Některé základní školy, střední nebo i vysoké školy mohou mít při škole kroužek dramatické výchovy nebo divadelní soubor. Dramatická výchova jako volnočasový zájem je zpravidla zaměřená na různé divadelní průpravy, které směřují v tvorbě amatérského divadelního představení.

Dramatická výchova jako předmět

Některé základní školy zařadily předmět dramatické a osobnostní výchovy mezi ostatní estetické předměty, jakými jsou hudební výchova, výtvarná a tělesná výchova. Předmět je zaměřený na výchovu ke čtenářství a diváctví a rozvoj žáků a práce s třídními kolektivy prostředky dramatické výchovy. Na středních školách je dramatická výchova jako předmět zařazená na pedagogických školách a školách sociálních. Zde je dramatická výchova zaměřená na přípravu pro budoucí praxi pedagoga dramatické výchovy nebo na využití v sociálních službách. S dramatickou výchovou, jako předmětem se můžeme také setkat ve školách pro Neslyšící.

Dramatická výchova jako metoda výuky

Dramatickou výchovu lze také pojímat jako metodu výuky. Technikami a metodami dramatické výchovy je možné vyučovat jakýkoli předmět, ale je nutné mít k tomu vytvořené podmínky a speciální přípravu pedagoga v oblasti dramatické výchovy.

Dramatická výchova v přípravě učitelů

Dramatická výchova v přípravě pedagogů může být praktikována buď u pedagogů, kteří mají aprobaci na dramatickou výchovu nebo u pedagogů, kteří mají aprobaci na jiný předmět. Příprava pedagogů může probíhat na kurzech, seminářích a dílnách dramatické výchovy.

Dramatická výchova ve speciální pedagogice

Tato oblast dramatické výchovy je specifická tím, že pracuje se skupinami handicapovaných jedinců. Skupina, se kterou pedagog pracuje, má rozmanité specifické potřeby. To klade větší nároky na pedagoga dramatické výchovy a je nutná úprava jednotlivých aktivit vzhledem ke specifickým potřebám skupiny klientů. Sem řadíme i dramatickou výchovu pro Neslyšící.

2.2. Dramatická výchova pro Neslyšící

V dramatické výchově pro sluchově handicapované žáky je nutné brát skupinu jako celek, ale zároveň každého individuálně podle jeho specifických potřeb vyplívajících ze sluchového postižení, způsobu kompenzace atd. Je nutné řídit se pravidly pro komunikaci s Neslyšícími a užívat adekvátního komunikačního systému.

Je důležitý vhodný výběr metod a technik, které jsou vhodné pro Neslyšící nebo vhodná úprava cvičení a výměna sluchových podnětů za jiné, které jsou vhodnější pro žáky se sluchovým handicapem. Díky názornosti a vlastnímu prožitku, kterého dramatická výchova využívá, je možné zpřístupnit nebo osvětlit sluchově postiženým žákům určitý obsah informací nebo je uvést do dané problematiky.

Na některých základních školách pro sluchově postižené v České republice se můžeme setkat s dramatickou výchovou jako s předmětem. Žáci se zde učí pomocí DV poznávat sami sebe a skupinu svých spolužáků skrze divadelní techniky a cvičení. Kromě osobnostního rozvoje mohou být výstupem z předmětu také krátké etudy nebo divadelní představení.

3. Loutky a výchovně-vzdělávací proces sluchově postižených žáků

V kapitole věnované loutkám a výchovně-vzdělávacímu procesu sluchově postižených žáků jsou popsány loutky obecně a jejich využití pedagogy při výuce. Dále jsou zde popsány specifika využití loutek u sluchově postižených žáků a některé z realizovaných projektů a představení, která vznikla v Ateliéru Výchovné dramatiky pro Neslyšící.

3.1 Vymezení pojmu „Loutka“

Předmět se stává loutkou v tom okamžiku, kdy obživne. Může být poté rovnocenným partnerem na jevišti živým hercům. Jako loutka nám může sloužit jakýkoli předmět nebo loutka přímo vyrobená za účelem hraní.

3.2 Dělení loutek

Nefigurativní loutky

Nefigurativní loutkou nebo také předmětnou loutkou může být jakýkoli předmět, který je za pomoci herce oživen. Loutkou se může stát lžička, lahev, propiska, čepice atd.

Marioneta

Marioneta je závěsná loutka vedená shora. Je vedená pomocí vahadla, na kterém jsou umístěny nitě a drátky vedoucí k jednotlivým končetinám a k hlavě.

Maňásek

Maňásek je loutka spodová (vedená zespodu). Zpravidla je vedený za zástěnou, aby nebyla vidět ruka loutkoherce. Maňásek má několik typů lišících se svojí velikostí. Může tak být prstovou loutkou, dlaňovou loutkou, obouruční loutkou atd.

Mapet

Mapet je typem mluvící loutky. Je řazen do loutek spodových. Mapet umožňuje loutce používat kromě mluvy také mimiku. Často mapet nemívá celou figuru, ale jen hlavu, ruce a trup.

Javajka

Javajka má vzhledem velice blízko k maňáskovi. Velký rozdíl je ve vedení. Javajka je spodová loutka a je vedená tyčí vespod loutky. Ruce jsou animovány zespodu čempuritami (úzké tyčky)

Plošná loutka

Plošná loutka je na rozdíl od ostatních typů loutek dvojrozměrná. Může být vedena zezadu, shora i zespoda. Může být jednostranná nebo oboustranná.

Stínová loutka

Stínová loutka je plošnou loutkou a využívá se ke stínovému divadlu. K tomu, aby mohla hrát, se využívá plátno a světlo (lokalizovaný reflektor). K výrobě se používá lehkých materiálů, jako jsou různé druhy papíru, látek, folie a další.

Manekýn

Manekýn je typem úrovnové loutky (loutka je vedena hercem zezadu). Může se jím stát i hračka nebo panenka. Speciální typ manekýna je „mluvící manekýn“ vzniká spojením manekýna a mapeta. V zahraničí je využíván pro vzdělávání žáků na prvním stupni základní školy.

Znakující loutka

Znakující loutka v sobě spojuje více typů loutek a to mapeta a manekýna. Loutka má na rozdíl od mluvícího manekýna nemá ruce, ale jen rukávy, kterými může herec provléct své ruce a tak loutku vést a skrze ni znakovat. Loutka je vedena ze zadu a může ji vést jeden člověk nebo dva lidé. Tento typ loutky se využívá u sluchově postižených dětí. Díky úpravě loutky mohou jejímu sdělení rozumět a přijímat ho.

3.3 Loutky a Neslyšící

U neslyšícího dítěte je velice důležitý výběr loutky a styl vedení, aby dítě loutce porozumělo a mohlo s ní komunikovat. Vhodným výběrem jsou loutky, které mají prostor pro ruce loutkoherce, jako je například znakující loutka, která umožňuje projev ve znakovém jazyce. Nebo typy manekýnů, kdy mohou hrát chvíli ruce loutky a chvíli ruce herce. Nejdůležitější je porozumění neslyšícího dítěte loutce. Jakým způsobem je tedy nutné k práci přistoupit, aby došlo k pochopení?

Neslyšící dříve neměli kladný vztah k loutkám. Především z toho důvodu, že se do té doby setkávali převážně s marionetami, které nemají mimiku a mají menší možnosti pohybu, pro kompletní sdělení. Je nutné v tomto kontextu nabízet Neslyšícím jiné typy loutek a vizuální styl vedení, kterému porozumí.

3.3.1 Loutky v pedagogickém a výchovném procesu sluchově postižených žáků

Loutky jsou nejprínosnější pro děti od 3 do 10 let. Pedagogové u slyšících dětí této věkové kategorie běžně využívají určitý typ loutky jako pomůcky při vzdělávání. Jakým způsobem je loutku dobré upravit, aby jí rozumělo i dítě, které neslyší? U všech typů loutek je důležitý styl vedení. Loutka by měla být vedena tak, aby měla vizuální sdělení a mohla využívat gesto a znak.

Typ loutky, která je nejvhodnější pro Neslyšící, je znakující loutka. Jde o speciálně vytvořený typ loutky, který má místo rukou rukávy a tak umožňuje projev ve znakovém jazyce, taková loutka je tedy pro edukaci jeden z nejvhodnějších typů. V mateřské škole je možné pro herní aktivity s dětmi využívat i jiné typy loutek – předměty a hračky. Je důležité, aby pro neslyšící děti byla animace vizuálně přitažlivá, rytmicky nápaditá a herně komunikativní. Je velký rozdíl, zda loutku používá pedagog v mateřské nebo na základní škole a za jakým účelem. V případě mateřské školy je loutka více nápomocná hře a na základní škole je více užita k edukaci.

Loutka může působit jako prostředek mezi pedagogem a dítětem. Pro dítě může být loutka živým tvorem a mít svoje kouzlo. Může tak někdy dítěti zpřístupnit informace, které od loutky přijme lépe než od dospělého.

3.4 Realizovaná představení a projekty s loutkami pro Neslyšící

Pro děti i dospělé se sluchovým postižením již byly realizovány projekty s loutkami. Zaměřila bych se na některé z realizovaných projektů s loutkami, které vznikly v Ateliéru výchovné dramatiky pro Neslyšící na Janáčkově akademii múzických umění v Brně.

O ztracených barvičkách

Pohádka O ztracených barvičkách je pantomimicko-loutkovou inscenací pro děti se sluchovým postižením. Vznikla v roce 1993 a stala se tak první inscenací ateliéru. Předlohou představení se stala stejnojmenná pohádka brněnského výtvarníka Rostislava Pospíšila. V inscenaci jsou využívány plošné loutky, které jsou doplněné o hereckou aktivitu a gesto. Neslyšící dříve loutky odmítali, ale spíše protože znali typická marionetová divadla. V této inscenaci se mohly loutkám přiblížit pomocí jiného typu loutky a stylu vedení.

Věc není věc

Inscenace vznikla v roce 2001 a je určena dětem i dospělým. Pracuje s nefigurativní loutkou v podobě s různými tvary, které lze skládat a vytvářet tak z nich konkrétní předměty, zvířata atd. Po inscenaci byly realizovány dílny pro děti, kde si děti mohly samy vyzkoušet práci s předmětem vytváření různých tvarů, předmětů, zvířat atd.

Tom Kiks

Představení Tom Kiks je inspirováno Praštěnými pohádkami Ludvíka Aškenázyho. Inscenace je o chlapci Tomovi, který je žákem kouzelnické školy. Tom má, ale velký nešvar, že dělá všechno pouze napůl. Postavu Toma Kikse ztvárňuje znakující loutka. Typ znakující loutky se objevil poprvé v tvorbě ateliéru Výchovné dramatiky pro Neslyšící v této inscenaci.

Zlatý kolovrat

Inscenace Zlatý kolovrat vznikla pro projekt Tlumočník očima neslyšícího dítěte (Konkurz na tlumočníka) a posléze se stala součástí celku Písně, básně, balady. Inscenace je spojením znakového jazyka, mluveného slova, zpěvu, pohybu, hudby a loutek. Při tvorbě inscenace se tvůrci zabývali překladem poezie, proto byl vybrán text balady Zlatý kolovrat a byl zachován v původní formě v jemně zkrácené formě od K.J. Erbeny. Byl zde použit japonský typ loutek, které navrhla a vyrobila japonská výtvarnice Yumi Mráz Hayashi pro účely inscenace. Loutky jsou v životní a některé v nadživotní velikosti. Byly vedeny ze zadu jedním nebo dvěma loutkoherci a sdělení loutky bylo doplněno znakovým projevem.

3.5 Moje zkušenosti s loutkami

S loutkami jsem se začala seznamovat už jako malé dítě a získala jsem k nim velmi pozitivní vztah. Více než představení loutkového divadla byla pro mě zajímavá domácí hra. Moment, kdy plyšový pejsek ožil, třeba jen rukou maminky byl pro mě kouzelný. Později jsem pořádala sama malá představení v obýváku s plyšáky a panenkami pro maminku a babičku s dědečkem.

V divadelním slova smyslu jsem se s loutkami začala potkávat na druhém stupni základní školy, kdy jsem začala navštěvovat literárně-dramatický obor na ZUŠ ve Vyškově. Vyráběli jsme různé loutky a rekvizity do představení. Kouzlo oživlého předmětu s novými zkušenostmi a informacemi pro mě nabylo dalšího rozměru. Poznávala jsem, jak loutky vyrábět, jak je vodit a jak s nimi hrát.

V této době mě začaly zajímat i loutkové filmy a zájem o ně u mě přetrvává dodnes. Další zkušenosti jsem nasbírala v maturitní specializaci dramatické výchovy na střední pedagogické škole. Prošli jsme vícedenním kurzem výroby loutek. A dále jsme se v hodinách zabývali prací s nimi. Poznala jsem další možnosti, jak loutky vyrábět a další zkušenost, jak s nimi hrát, jak je vést a jak jim být partnerem. Při volbě maturitních projektů jsem věděla, že chci pracovat s loutkami. Vzniklo tak loutkové představení pro dospělé.

Po střední škole jsem začala studovat Výchovnou dramaturgii pro Neslyšící na Janáčkově akademii múzických umění v Brně. Můj zájem o loutky neopadl. V prvním ročníku jsem měla možnost v rámci praxe připravit pro děti maňáška malého tygříka, který je při společné praxi provázel jednotlivými úkoly nebo ve druhém ročníku zapojit plošné loutky do představení O divokém prasátku, které vzniklo v rámci projektu Kniha. Ve druhé polovině druhého ročníku vzniklo, jako ročníkový projekt, představení pohádka o Budulínkovi. Představení je určeno pro slyšící i neslyšící děti. Je zde využíváno slovo, znak, pohyb i zpěv a práce s loutkou. Díky tvorbě inscenace s loutkami pro děti si dokážu jasněji představit, jakým způsobem je možné pracovat s loutkou manekýna nebo mapeta tak, aby jí rozuměly neslyšící děti. Je důležité, aby loutky byly vedeny vizuálně a byly doplněny hereckým projevem tak, aby pro děti byly jasné vztahy mezi postavami a děj na jevišti. Inspirací pro další práci s loutkami pro mě byl workshop Terapie loutkou manželů Volkmerových. Zaujal mě jejich způsob práce s dětmi a to, jakým způsobem je vystavěný projekt Terapie loutkou. Tato dílna pro mě byla inspirací při tvoření bakalářského projektu „Pan Doktor aneb výchova ke zdraví“

Další zkušenosti jsem mohla získat při vedení kroužku dramatické výchovy a při tvorbě krátkých loutkových pohádek pro děti v dětské kavárně. Pro dětskou kavárnu vznikly tři loutkové pohádky pro děti, které jsme hrály v tandemu se spolužačkou ze střední školy. Krátké pohádkové příběhy byly motivací k dalším aktivitám, kterými děti provázely loutky z pohádky. Pracovaly jsme zde hlavně s plošnými loutkami, maňásky, mapety a marionetami. Všechny loutky s výjimkou marionet jsem měla možnost navrhnout a vyrobit. Spolupráce s kavárnou trvala rok. Kroužek dramatické výchovy probíhal v Rousínově se skupinou dětí od šesti do dvanácti let. Děti pracovaly s hrou předmětů, s nefigurativními loutkami a pak si děti samy mohly vyzkoušet výrobu loutky-Maňáška, se kterým tvořily krátké etudy. Jsem velice ráda za zkušenost dlouhodobé práce s jednou skupinou v dramatické

výchově. Myslím, že si děti k loutkám vytvořily pozitivní vztah a jsou otevřené přijímat je jako partnery do hry a dále s nimi pracovat.

Loutky pro mě měly od dětství kouzlo, které jim stále zůstává dodnes. Ráda s nimi pracuji, učím se novým způsobům výroby a vedení, sbírám zkušenosti a ráda bych v tom pokračovala i nadále. Baví mě, hledat způsoby, jakými může loutka ožít a být partnerem dětem i dospělým.

Praktická část

Praktickou částí bakalářské práce je vytvoření, realizace, popsání a reflexe zážitkového projektu pro sluchově handicapované děti, který využívá loutku jako komunikačního partnera.

„Pan Doktor aneb výchova ke zdraví“ je projektem dramatické výchovy, který směřuje k výchově ke zdraví a využívá znakovou loutku pana Doktora jako komunikačního partnera sluchově handicapovaných dětí.

4 Projekt „Pan Doktor aneb výchova ke zdraví“

Předmluva k projektu

V běžných základních a mateřských školách jsou loutky používány jako partneři a pomocníci pedagogů při výchovně-vzdělávacím procesu. Učitelé mají na výběr z mnoha typů loutek, které jsou pro tuto práci vhodné a děti jim porozumí. Mým cílem bylo upravit loutku tak, aby jí rozuměly děti se sluchovým postižením. Zároveň jsem chtěla, aby celý program metodami dramatické výchovy směřoval k edukaci.

Při výběru tématu projektu jsem se zaměřila na výchovu ke zdraví. Před rokem mi byl diagnostikován Diabetes mellitus 1. typu. Začala jsem navštěvovat lékaře více než před tím a zvykat si na nový režim. Zároveň jsem poznala, jak důležitá je zdravá, pestrá a vyvážená strava v kombinaci s pohybem. Tyto události mě přivedly k výchově ke zdraví. Začala jsem si klást otázky. Jak vnímají situaci u lékaře děti? Jak vnímají postavu lékaře? A také jak dětem zpřístupnit vztah k lékaři? S lékaři a zdravotnickým personálem se všichni setkáváme po celý život, a proto si myslím, že je důležité, aby se děti lékaře nebály a měly k němu kladný vztah. Při poznání důležitosti zdravého životního stylu vidím jako důležité předávat informace o zdravé stravě a pohybu už od nejútlejšího věku dítěte.

V domácí knihovně jsem znovu objevila knihu z dětství, kterou mi maminka s babičkou čítávaly - Filipova dobrodružství od Jacquese a Jeana Breuila. Postava lékaře v knize mě inspirovala a stala se předlohou pro postavu Pana doktora v projektu.

K výběru loutky mi byl inspirací Tom Kiks – znakující loutka, která vznikla při tvorbě stejnojmenné inscenace. Znakující loutka je vhodným typem pro práci s neslyšícími dětmi. Může s dětmi promlouvat znakovým jazykem a neztrácí mimiku, jako jiné typy loutek. Proto jsem pro projekt zvolila tento typ loutky. Samotnou loutku pana Doktora vyrobili manželé Gottwaldovi podle mého návrhu.

Úvod projektu

Projekt je praktickým provedením programu, který využívá loutku jako komunikačního partnera pro děti se sluchovým postižením. Projekt využívá metod a technik dramatické výchovy a je zaměřený na edukaci výchovy ke zdraví. Hlavní postavou projektu je znakový loutka pana Doktora, který děti aktivitami provází, motivuje je, kontroluje správnost splněných úkolů a předává dětem informace o zdraví. Projekt je určený pro děti v mateřských školách a první a druhé třídě základních škol pro sluchově postižené.

Lekce z projektu „Pan Doktor aneb výchova ke zdraví“ se nazývá „Ostrov zdraví“. Lekce je zaměřená na témata zdravé stravy, pohybu a hygieny. Lekce je provázána aktivitami s barevnými kartami, na kterých je znázorněno zdravé a nezdravé jídlo, cvičení a postup mytí rukou a čištění zubů. Lekce obsahuje pohybovou herní aktivitu, hry posilující kognitivní funkce, paměť, jemnou a hrubou motoriku, diskusi s dětmi a výtvarnou činnost.

Projekt byl realizován ve třech mateřských a základních školách pro sluchově postižené – v Brně, Olomouci a Ostravě. Každá realizace lekce je upravená skupině, u které proběhla. (věku dětí, sluchovým, kombinovaným vadám, počtu dětí ve skupině, atd.)

Projekt zkoumá, jaký mají vztah děti se sluchovým postižením k loutce pana Doktora? Jakou roli by měla mít loutka pana Doktora v projektu? Jaký má vliv postoj pedagoga na průběh lekce? A zda je tato forma výuky výchovy ke zdraví žádaná na školách pro žáky se sluchovým postižením?

4.1 O projektu

Cíl projektu

Projekt „Pan Doktor aneb výchova ke zdraví“ má tři hlavní cíle:

- Použití loutky jako komunikačního partnera a edukačního prostředku sluchově postižených dětí.
- Využití technik a metod dramatické výchovy k edukaci výchovy ke zdraví
- Vedení dětí k hygieně, cvičení, zdravé stravě, ke zdravému životnímu stylu a přiblížení postavy lékaře.

Cílová skupina

Cílovou skupinou projektu jsou děti v mateřských školách, prvních a druhých třídách na prvním stupni ve školách pro žáky se sluchovým postižením.

Délka lekce

Lekce „Ostrov zdraví“ má 45 minut.

Popis lekce

Lekce začíná seznámením pana Doktora s dětmi, poté jim sdělí, že poletí na Ostrov zdraví a na co se mohou těšit. Následuje odlet na ostrov. Na ostrově je program zaměřen na témata hygieny, zdravé stravy, cvičení a zdravého životního stylu. Obsahuje pohybovou herní aktivitu, cvičení na jemnou i hrubou motoriku, povídání s dětmi, cvičení posilující kognitivní funkce, výtvarné činnosti a závěrečnou reflexi. Vše je doplněno slovem a znakem pana doktora, který děti aktivitami provází. Lekce je vždy upravená na míru dané skupině dětí (počtu dětí ve skupině, věku, specifickým potřebám,...)

4.1.1 Plán aktivit lekce „Ostrov zdraví“

Seznámení s dětmi a přilet na ostrov

Časové vymezení: 5 min

Popis aktivity:

Pan Doktor se potká s dětmi a s každým se seznámí podáním ruky. Sdělí dětem, kam poletí, co zažijí a připraví se na cestu letadlem. Děti se seřadí do řady a vytvoří tak letadlo. Proletí se v rámci místnosti nebo chodbou do jiné místnosti, až přiletí na „Ostrov zdraví“

Hra s barvami

Časové vymezení: 5 min

Popis aktivity:

Je zadána barva a děti mají za úkol ji najít a dotknout se jí. Na konci této aktivity hledáme s dětmi barevné karty, které roztřídíme podle barev na jednotlivé hromádky (modré, zelené, žluté)

Pomůcky: modré, žluté a zelené karty

Zdravé a nezdravé jídlo, cvičení – modré karty

Časové vymezení: 10 min

Popis aktivity:

Necháme si s dětmi jen modré karty, na kterých jsou obrázky jídla. Děti mají za úkol roztřídit, co je zdravé, co nezdravé a proč. Poté pan Doktor přijde zkontrolovat, jak dobře děti karty roztřídily. Na poslední kartě je obrázek cvičících dětí. S dětmi si zacvičíme.

Pomůcky: modré karty

Hygiena- žluté a zelené karty

Časové vymezení: 5-10 min

Popis aktivity:

Na žlutých kartách je znázorněn postup čištění zubů, na zelených postup mytí rukou. Děti se seřadí do řady. (U starších dětí je možné dávat úkoly navíc. Seřadit se podle výšky, velikosti nohy, délky vlasů, abecedy,...) Jsou jim dány čísla 1,2,1,2,1,2,1,2,... a podle čísel utvoří dvě skupiny. Každá skupina dostane karty jedné barvy. Sestaví postup, který pan Doktor zkontroluje. Poté si karty vymění a vše se opakuje.

Pomůcky: žluté a zelené karty

Rekapitulace a básnička

Časové vymezení: 5 min

Popis aktivity:

Uklidíme karty a s dětmi si sedneme do kruhu a zopakujeme, co všechno jsme se dneska s panem Doktorem dozvěděli. Poté se děti naučí básničku.

Zuby si vyčistím.

Ruce si umyju.

Dobře si zacvičím.

Krásně se usměju.

Výtvarná aktivita

Časové vymezení: 10 min

Popis aktivity:

Na velký balicí papír mají děti za úkol namalovat cokoli, co je zdravé.

Pomůcky: Dlouhý balicí papír, pastelky

Odlet z ostrova, reflexe a ukončení lekce

Časové vymezení: 5 min

Popis aktivity:

Děti opět vytvoří letadlo a odletíme z ostrova zdraví. Po příletu je možné s dětmi udělat reflexi. Následně se rozloučí s panem Doktorem.

4.2 Realizace projektu

4.2.1 Realizace projektu v mateřské a základní škole pro sluchově postižené v Brně

Mateřská škola

Popis skupiny

Lekce se zúčastnilo deset dětí mateřské školy pro sluchově postižené, tři pedagožky a jedna maminka (neslyšící). V rámci rozložení sluchových vad ve třídě jsou tři neslyšící děti, tři nedoslýchavé děti a čtyři děti s kochleárním implantátem.

Dva dny před průběhem lekce přibyl do třídy nový chlapec, který se ještě adaptoval na nové prostředí a kolektiv. Byl do školky odeslán z jiné speciální mateřské školy pro převahu sluchového handicapu.

Ráno toho dne, kdy probíhala realizace projektu, se vrátila neslyšící dvojčata po dvoutýdenní nemoci zpět do školky. Jejich adaptace zpět na prostředí mateřské školy byla pro ně velmi náročná a tak s nimi během lekce zůstala i maminka, která je do školy přivedla. Ostatní děti jsou na prostředí i kolektiv mateřské školy adaptované, jsou zde zvyklé na režim MŠ a v den realizace nebyly žádné jiné mimořádné situace.

Popis realizace projektu

Pan Doktor přišel za dětmi do třídy, seznámil se s nimi a každému podal ruku. Poté dětem sdělil, že poletí na ostrov zdraví. Děti se seřadili za panem Doktorem do zástupu a vytvořili tak společně letadlo. Přes chodbu přeletěli do tělocvičny, která byl připravená k dalšímu programu.

Děti přiletěly na ostrov a hledaly barvy, které tam jsou. Pan Doktor vždy zadal barvu a děti měly za úkol barvu ve třídě najít. Na konci této aktivity děti posbíraly karty po jednotlivých barvách (zelená, žlutá, modrá).

Pan Doktor si děti posadil do kroužku a ukazoval jednotlivé karty s různými potravinami a povídal si s dětmi, proč jsou zdravé nebo nezdravé. Poté si s dětmi zacvičil.

Rozdělil děti do dvou skupin tak, že je postavil do řady a rozpočítal. Jedna skupina dětí dostala karty s postupem mytí rukou a druhá skupina s postupem čištění zubů. Děti za pomoci pana Doktora a paní učitelek poskládali postup. Následně si povíдали o tom, kdy je dobré ruce umývat a zuby čistit.

Následovala rekapitulace, kdy děti pan Doktor opakoval všechny aktivity, kterými prošli a naučili se společně básničku. Poté proběhla výtvarná aktivita, kdy děti měly za úkol nakreslit cokoli, co je zdravé. Pan Doktor s dětmi odletěl zpět do třídy, kde se s nimi rozloučil.

Hodnocení lekce

Loutka pana Doktora byla vedena po celou dobu pouze rukou a byla připevněna k lektorovi pomocí speciálně upravených popruhů po celou dobu lekce. Pan Doktor byl po celou dobu s dětmi v interakci. Provázel děti aktivitami, motivoval je, předával informace o zdraví a kontroloval správnost splněných úkolů. Tento způsob práce se neprojevil, jako ideální forma. Po určité době působení pana Doktora začaly děti chytat oční kontakt lektora a loutka tak začala ztrácet své kouzlo. Dále jsem zde narazila na menší znakovací prostor a vyhodnotila, že loutka není vhodná pro to, aby děti vedla ve všech aktivitách, které program obsahuje. Také loutka splývala s kostýmlem lektorky (bílá košile a černé kalhoty) a to především bílý plášť s košilí. Karty, se kterými děti pracovaly, měly menší počet karet a obsahovaly obrázky z internetu. Pro příští lekce jsem se rozhodla vytvořit autorské karty, které budou názornější a vhodnější pro práci s dětmi. Ostatní pomůcky, jako balicí papír a pastelky se osvědčily jako vhodná pomůcka pro zvolené aktivity.

Všechny pedagožky byly během lekce velmi aktivní. Aktivizovaly děti k činnosti, které se také sami účastnily. Rušivým prvkem byla konverzace maminky s dětmi během aktivit. Děti přijaly pana Doktora a byly velmi aktivní.

Pro další lekce jsem se po reflexích s pedagogy a vedoucí práce rozhodla udělat pár změn. Udělat vlastní karty, se kterými budou děti pracovat. A dále pozměnit styl vedení s práce s panem Doktorem. Při delším působení pana Doktora, jako pedagoga děti více chytaly oční kontakt lektorky než pana Doktora. V následujících lekcích nebude pan Doktor mít roli pedagoga po celou dobu interakce, ale bude děti podporovat, motivovat, kontrolovat správné plnění úkolů a předávat informace o zdraví. Spolu s lektorkou budou spolupracovat při vedení lekce.

4.2.2 Realizace projektu v mateřské a základní škole pro sluchově postižené v Olomouci

Mateřská škola

Popis skupiny

Lekce se účastnilo celkem deset dětí z toho dvě neslyšící, šest nedoslýchavých a dvě děti s kochleárním implantátem.

Mateřská škola má celkem čtyři třídy, do nichž jsou děti rozděleny podle závažnosti sluchové vady nebo kombinace postižení. Lekce se také účastnily čtyři děti s poruchou autistického spektra a chlapec s tělesným handicapem. Lekce se účastnily čtyři pedagožky a asistentka tělesně postiženého chlapce.

Popis realizace projektu

Pan Doktor se s dětmi potkal v malé herně, kde se s dětmi seznámil, sdělil jim, kam poletí a společně se připravily na odlet na Ostrov zdraví. Přeletěl s dětmi do velké herny. V herně dětem představil ostrov zdraví. Posadil se a dohlížel na děti a podporoval je. Vedení aktivit převzala lektorka. S dětmi hledala barevné karty, které po sesbírání společně roztřídily podle barev. Lektorka děti posadila do kruhu a probírala s dětmi jednotlivé potraviny a to zda jsou zdravé nebo nezdravé. Poté za dětmi pan Doktor přišel a povídal si s nimi o tom, co je zdravé a co ne. Následně si sedl zpět na své místo a děti si s lektorkou zacvičily. Po cvičení se děti rozdělily na dvě skupiny. Jedna skupina dostala zelené karty a druhá skupina dostala žluté karty. Děti za pomoci lektorky a pedagožek poskládaly správný postup mytí rukou a čištění zubů. Pan Doktor zkontroloval, zda děti vše správně splnily a děti si vyměnily karty ve skupinách a postup se opakoval. Pan Doktor si s dětmi povídal o tom, kdy a proč je dobré si mýt ruce a čistit zuby. Děti uklidily karty a šly malovat na společný balicí papír cokoli, co je zdravé. Až děti domalovaly, tak za nimi přišel pan Doktor a společně si všechny obrázky prohlédli. Následně odletěli společně na pryč z ostrova zdraví do malé herny a tam se pan Doktor s dětmi rozloučil.

Základní škola

Popis skupiny

Lekce se účastnilo celkem devět dětí z druhé třídy základní školy pro sluchově postižené děti, z toho bylo jedno dítě neslyšící a osm nedoslýchavých. Ve třídě je dále třídní učitelka, asistentka a v době realizace zde byla i studentka vysoké pedagogické školy na praxi.

Popis realizace projektu

Aktivity při realizaci na základní škole proběhly v obdobné podobě jako v mateřské škole. Obtížnost úkolů byla upravena věku dětí.

Hodnocení lekce z mateřské a základní školy

Oproti předešlé lekci se výrazně změnil styl vedení a role pana Doktora při působení s dětmi. Při této lekci byl pan Doktor veden s popruhy pouze na začátku, do příletu na ostrov zdraví při realizaci v mateřské škole. Na základní škole již popruhy k vedení loutky nebyly použity. Pan Doktor již nezastává roli pedagoga, ale spíše zastává roli, kdy děti podporuje, motivuje, kontroluje správnost splněných úkolů a předává informace a zajímavosti o tom, co je zdravé a co ne. Tento styl vedení i změna role pana Doktora je zdá být dobrou cestou. Pan Doktor není s dětmi tak dlouhou dobu v interakci a děti se zvládají více soustředit na kontakt s loutkou. Kostým lektorky se také změnil.(černé kalhoty, černé tričko, bílá košile.) Bílá barva na košili splývá s pláštěm pana Doktora. Karty, které byly při lekci použity, byly autorsky nafocené.

V mateřské škole byly děti velmi aktivní, s chutí se zapojovaly do aktivit a dobře přijaly loutku pana Doktora. Během lekce si s ním rády podávaly ruce a objímaly ho. V půlce realizace se odpojily děti s poruchami autistického spektra, na které byla přímá řízená činnost a volené aktivity náročné. Pedagožky, na které jsou zvyklé, je vzaly do jejich třídy a pokračovaly s nimi v práci podle jejich denního režimu. Všechny učitelky i asistentky v mateřské škole byly velmi aktivní, do programu se zapojovaly a napomáhaly k aktivizaci dětí. Po lekci projevily o projekt velký zájem. Realizace proběhla v době, kdy téma zdraví začínali v mateřské škole probírat.

Na základní škole byly děti také velmi aktivní a pana Doktora velmi kladně přijaly. Děti na zadaných úkolech pracovaly samostatně a pedagogičtí pracovníci se do lekce nezapojili. V době, kdy lekce proběhla, by děti s paní učitelkou měly úvodní hodinu k tématu zdraví. Třídní učitelka ocenila interaktivní metodu pro edukaci.

V přístupu pedagogů je velký rozdíl, zda se jedná o děti v mateřské nebo základní škole. V mateřské škole je velmi dobré, když se pedagogové aktivně zapojují do lekce a aktivizují děti k činnosti. Na základní škole to nepovažují za tak důležité. Děti jsou samostatnější a ve chvíli, kdy skupina dětí nepřevyšuje určitý počet jedinců nebo není ve třídě více dětí se specifickými potřebami vyžadujícími asistenta, není třeba, aby se pedagog na základní škole zapojil do lekce

v takové míře, jako pedagog v mateřské škole. Při realizaci v mateřské i na základní škole se pedagogičtí pracovníci přítomní lekce, zapojili adekvátně k potřebám dětí.

Pro příští realizaci bych chtěla ponechat rozdělení rolí lektorky a pana Doktora a styl vedení loutky i karty, se kterými děti pracovaly. Kostým lektorky bych ráda změnila tak, aby byl celý černý a mohla tak lépe vyniknout loutka.

4.2.3 Realizace projektu v mateřské a základní škole pro sluchově postižené v Ostravě

Mateřská škola

Popis skupiny

Lekce se účastnilo celkem deset dětí z toho jedno neslyšící, osm nedoslýchavých a jedno dítě s kochleárním implantátem. Ve školce jsou s dětmi dvě učitelky a dvě asistentky.

Popis realizace projektu

Aktivita realizace projektu jsou podobné aktivitám, které byly použity při realizaci v Olomouci. Při této lekci se Pan Doktor s dětmi potkal na chodbě před místností, kam letěly, a na konci lekce nebyla zařazena výtvarná aktivita z časových důvodů.

Základní škola

Popis skupiny

Lekce se účastnilo devět dětí z druhé třídy základní školy pro sluchově postižené z toho pět nedoslýchavých dětí, jedno neslyšící dítě a tři děti s kochleárním implantátem.

Popis realizace projektu

Realizace proběhla podle modelu, který byl použit v Olomouci s tím rozdílem, že se pan Doktor nepotkal s dětmi v jiné místnosti nebo na chodbě, ale proletěl se s dětmi na ostrov zdraví v rámci místnosti, kde probíhal další program. Po ukončení lekce si ještě mohly děti s panem Doktorem pohrát a zkusit si jeho vedení.

Hodnocení realizace mateřské a základní školy

Pan Doktor byl veden bez popruhů a byla mu ponechána role, která se osvědčila při minulé realizaci. Kostým lektorky se změnil tak, že všechno oblečení je černé a může tak lépe vyniknout loutka pana Doktora.

V mateřské škole některé děti loutku přijaly, ale setkala jsem se zde i s opačným přístupem jednoho chlapce, který se choval k loutce agresivně. Loutka poté ztratila své kouzlo i pro zbytek skupiny. Na základní škole děti loutku přijaly velmi kladně. Po celou dobu lekce s ní vyhledávaly kontakt, chtěli ji objímat a podávat si s ní ruce.

Pedagožky z mateřské školy se do lekce nezapojily a naopak spíše působily při lekci rušivě. Z toho důvodu některé aktivity trvaly déle a nebyla nakonec zařazena výtvarná aktivita. Tato lekce byla pro mě ze všech nejnáročnější právě proto, že jsem neměla v mateřské škole pomoc učitelek a asistentek. Uvědomila jsem si, jak moc je důležitý pro dobrý průběh lekce aktivní přístup pedagoga v MŠ. Pedagožky na základní škole byly velice aktivní a intuitivně se do lekce zapojily ve chvíli, kdy bylo potřeba.

Na základní škole v době realizace bylo probíráno téma zdraví a zdravého životního stylu

Poslední lekce, která proběhla na základní škole, se jeví jako zatím nejlepším modelem, který bych chtěla ponechat a rozvíjet v lekcích v budoucnu.

Závěr

V bakalářské práci Funkce loutky v dramatické výchově pro sluchově postižené děti jsem se zabývala otázkou, jakým způsobem je nutné loutku upravit, aby bylo její sdělení srozumitelné dětem se sluchovým postižením? Jaký typ loutky je nejvhodnější pro Neslyšící?

Loutka musí být v tomto případě více vizuální a přizpůsobená tak, aby jí byla umožněna komunikace ve znakovém jazyce. Využití loutky v dramatické výchově pro sluchově postižené děti klade i větší nároky na pedagoga, který loutku vede. Vedení loutky by mělo být vizuální, hravé a poutavé.

Jedním z nejvhodnějších typů pro práci se sluchově postiženými dětmi se jeví znakující loutka, která má místo rukou rukávy, kterými do kterých lze navléct ruce a díky tomu dává prostor pro projev ve znakovém jazyce. Dále velmi záleží na tom, zda jsou loutky využity v mateřské škole, kde více slouží hře nebo na základní škole, kde jsou více nápomocny edukaci.

Projekt „Pan Doktor aneb výchova ke zdraví“ je praktickou ukázkou působení loutky v dramatické výchově pro sluchově postižené děti. Projekt prošel velkým vývojem v tom, jak loutku vést, aby její sdělení bylo pro děti co nejpřínosnější. V první realizaci měl Doktor roli, kdy celou dobu byl v interakci s dětmi. Po určité době děti přestaly vnímat oční kontakt pana Doktora a soustředily se na oční kontakt s lektorkou. Také byl celou dobu k lektorce připoután popruhy. Jako lepší způsob vedení se ukázalo, když pan Doktor byl veden bez popruhů a s dětmi nebyl v interakci po celou dobu. Vyčlenila se tak role lektorky a role pana Doktora. Lektorka vedla aktivity s dětmi a pan Doktor děti motivoval, podporoval a kontroloval správnost splněných úkolů.

Potvrdilo se zde, že znakující loutka je vhodným typem pro práci se sluchově postiženými dětmi. Dále, že je nutné vizuálně poutavé a hravé vedení loutky. Děti se sluchovým postižením loutku přijímají ve chvíli, kdy rozumí jejímu sdělení.

Použité informační zdroje

1. Horáková, Radka. Sluchové postižení: úvod do surdopedie. Praha, Portál, 2012, ISBN 978-80-262-0084-0
2. Jebavá, Kateřina. *Tandemové divadlo, tandemové lekce*. Brno: Divadelní fakulta JAMU, 2016, ISBN 978-80-7460-092-0
3. Macková, Silva. *Dramatická výchova ve škole*. Brno: Divadelní fakulta JAMU, 1995, ISBN 80-85429-16-0
4. Machková, Eva. *Jak se učí dramatická výchova*. Praha: AMU, 2007., ISBN 978-80-7331089-9
5. Valenta, Josef. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Agentura Strom, 1998., ISBN 80-86106-02-0
6. Volkmerová, Hana. *Loutka jako edukační nástroj*, Disertační práce. Ostrava, 2016.

Internetové zdroje

Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých 384/2008Sb.

Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/506-zakon-o-komunikacnich-systemech-neslysicich-a-hluchoslepych-osob>

Další zdroje

Interní materiály ateliéru Výchovné dramatiky pro Neslyšící

Interní materiály CMGaSOŠPg pro výuku maturitní specializace dramatické výchovy.

Citace

1. *Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých 384/2008Sb.*
§4(2):
<http://ruce.cz/clanky/506-zakon-o-komunikacnich-systemech-neslysicich-a-hluchoslepych-osob>
2. . Valenta, Josef. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Agentura Strom, 1998., ISBN 80-86106-02-0, str.81

Seznam zkratk a značek

SPC - speciálně- pedagogické centrum

DV – dramatická výchova

MŠ – mateřská škola

Seznam příloh

Příloha č. 1: Fotografie z karet pro lekci „Ostrov zdraví“ (fotografie)

Příloha č. 2: Fotodokumentace z realizace projektu ve škole pro sluchově postižené v Brně (fotografie)

Příloha č. 3: Fotodokumentace z realizace projektu ve škole pro sluchově postižené v Olomouci (fotografie)

Příloha č. 4: Fotodokumentace z realizace projektu ve škole pro sluchově postižené v Ostravě (fotografie)

Příloha č. 1: Fotografie z karet pro lekci „Ostrov zdraví“

Autor fotografií: Ing. Pavlína Kytlicová

Fotografie byly pořízeny za účelem využití v lekci „Ostrov zdraví“.

Postup čištění zubů (fotografie č. 1- č. 6)



Fotografie č. 1



Fotografie č. 2



Fotografie č. 3



Fotografie č. 4



Fotografie č. 5



Fotografie č. 6

Postup mytí rukou (fotografie č. 7 – č. 12)



Fotografie č. 7



Fotografie č. 8



Fotografie č. 9



Fotografie č. 10



Fotografie č. 11



Fotografie č. 12

Zdravé a nezdravé potraviny (fotografie č. 13 – č. 21)



Fotografie č. 13



Fotografie č. 14



Fotografie č. 15



Fotografie č. 16



Fotografie č. 17



Fotografie č. 18



Fotografie č. 19



Fotografie č. 20



Fotografie č. 21

Příloha č. 2: Fotodokumentace z realizace projektu ve škole pro sluchově postižené v Brně

Fotografie byly vyjmuty z videozáznamu projektu.

Záznam je kolektivní prací 3. r. ateliéru Výchovné dramatiky pro Neslyšící.



Fotografie č. 1: Seznámení pana Doktora s dětmi



Fotografie č 2: Hra s barvami



Fotografie č. 3: Modré karty - diskuse o zdravém a nezdravém jídle



Fotografie č. 4: Zelené a žluté karty - tvoření řady a rozřazení do skupin



Fotografie č. 5: Zelené a žluté karty - tvoření postupu čištění zubů



Fotografie č. 6: Zelené a žluté karty - diskuse s dětmi o hygieně



Fotografie č. 7: Říkanka



Fotografie č. 8: Výtvarná aktivita



Fotografie č. 9: Odlet z ostrova zdraví



Fotografie č. 10: Rozloučení s panem Doktorem

Příloha č. 3: Fotodokumentace z realizace projektu ve škole pro sluchově postižené v Olomouci

Fotografie byly vyjmuty z videozáznamu projektu.

Záznam je kolektivní prací 3. r. ateliéru Výchovné dramatiky pro Neslyšící Mateřská škola (fotografie č. 1 – č. 8)



Fotografie č. 1: Seznámení dětí s panem Doktorem



Fotografie č. 2: Odlet na ostrov zdraví



Fotografie č. 3: Hra s barvami



Fotografie č. 4: Modré karty - diskuse o zdravém a nezdravém jídle



Fotografie č. 4: Modré karty - pan Doktor prování kontrolu roztříděných karet



Fotografie č. 5: Říkanka



Fotografie č. 6: Výtvarná aktivita



Fotografie č. 7: Výtvarná aktivita - reflexe výtvarné aktivity a panem Doktorem



Fotografie č. 8: Odlet z ostrova zdraví
Základní škola (fotografie č. 9-14)



Fotografie č. 9: Seznámení s panem Doktorem



Fotografie č 10: Seznámení s panem Doktorem



Fotografie č 11: Hra s barvami



Fotografie č 12: Cvičení



Fotografie č 13: Zelené a žluté karty - postup mytí rukou



Fotografie č. 14: Výtvarná aktivita

Příloha č. 4: Fotodokumentace z realizace projektu ve škole pro sluchově postižené v Ostravě

Fotografie byly vyjmuty z videozáznamu projektu.

Záznam je kolektivní prací 3. r. ateliéru Výchovné dramatiky pro Neslyšící Mateřská škola (fotografie č. 1-6)



Fotografie č. 1: Přilet na ostrov zdraví



Fotografie č. 2: Hra s barvami



Fotografie č. 3: Modré karty - diskuse s dětmi o zdravém a nezdravém jídle



Fotografie č. 4: Modré karty - diskuse s panem Doktorem o zdravém a nezdravém jídle



Fotografie č. 5: Cvičení



Fotografie č. 6: Odlet z ostrova zdraví

Základní škola (fotografie č. 7 – č. 11)



Fotografie č. 7: Seznámení s panem Doktorem



Fotografie č. 8 : Modré karty - diskuse o zdravém a nezdravém jídle



Fotografie č. 9 : Modré karty - diskuse o zdravém a nezdravém jídle



Fotografie č. 10 : Zelené a žluté karty - diskuse o hygieně



Fotografie č. 11 : Výtvarná aktivita